

Науковий Вісник

№ 5 (84)
грудень
2017

Серія
«Економічні
науки»

ПОЛТАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

ЗБІРНИК * ВИХОДИТЬ 6 РАЗІВ НА РІК * ЗАСНОВАНИЙ У БЕРЕЗНІ 2000 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ЗБІРНИКА

Головний редактор **О. О. Нестуля**, доктор історичних наук, професор, ректор Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ).

Заступники головного редактора: **М. С. Рогоза**, доктор економічних наук, професор, перший проректор ПУЕТ;

С. В. Гаркуша, доктор технічних наук, доцент, проректор з наукової роботи ПУЕТ.

Відповідальний редактор **В. В. Карцева**, доктор економічних наук, доцент ПУЕТ.

Відповідальний секретар **О. М. Зінченко**, кандидат економічних наук, ПУЕТ.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ СЕРІЇ «ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ»

Н. Асалос, д. е. н., професор Університету «Овідус», Румунія;

С. А. Башева, д. е. н., професор Університету національного та світового господарства, Болгарія;

Д. Валенсія, д. е. н., професор Університету «Овідус», Румунія;

О. В. Виноградова, д. е. н., професор Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського;

М. Гелашвілі, д. е. н., доцент Сухумського державного університету, Грузія;

В. В. Гончаренко, д. е. н., професор ПУЕТ;

А. А. Джабборов, д. е. н., професор Таджикиського державного університету комерції, Таджикистан;

В. П. Дубішев, д. е. н., професор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

С. Б. Сгоричева, д. е. н., професор ПУЕТ;

О. О. Смець, д. ф.-м. н., професор ПУЕТ;

В. В. Іванова, д. е. н., професор ПУЕТ;

Н. В. Карпенко, д. е. н., професор ПУЕТ;

Л. М. Колечкіна, д. ф.-м. н., професор ПУЕТ;

Б. Я. Кузник, д. е. н., професор Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

С. М. Лебедєва, д. е. н., професор Білоруського торгово-економічного університету споживчої кооперації, Білорусь;

Ю. Г. Лисенко, д. е. н., професор ПУЕТ;

В. І. Ляшенко, д. е. н., професор ПУЕТ;

М. В. Макарова, д. е. н., професор ПУЕТ;

А. А. Мамасидиков, д. е. н., професор Університету економіки та підприємництва, Киргизія;

М. М. Мятівіч, д. е. н., професор Готельно-освітнього центру Чорногорії, Чорногорія;

С. А. Омурзаков, д. е. н., професор Університету економіки та підприємництва, Киргизія;

С. С. Ніколенко, д. е. н., професор ПУЕТ;

І. П. Отенко, д. е. н., професор Харківського національного економічного університету;

А. О. Пантелеймоненко, д. е. н., професор ПУЕТ;

Н. С. Педченко, д. е. н., професор ПУЕТ;

В. І. Перебийніс, д. е. н., професор ПУЕТ;

Р. Расинська, д. е. н., професор Академії готельного бізнесу та громадського харчування в Познані, Польща;

А. А. Роскладка, д. е. н., доцент КНТЕУ;

О. Г. Сімонов, д. е. н., професор Університету національного та світового господарства, Болгарія;

Г. П. Скляр, д. е. н., професор ПУЕТ;

Б. В. Сорвіров, д. е. н., професор Гомельського державного університету імені Франциска Скорини, Білорусія;

С. Д. Стоянов, д. е. н., професор Університету національного та світового господарства, Болгарія;

Л. Такаландзе, д. е. н., професор Сухумського державного університету, Грузія;

К. Ш. Токтомаматов, д. е. н., професор Університету економіки та підприємництва, Киргизія;

С. Хабібов, д. е. н., професор Таджикиського державного університету комерції, Таджикистан;

М. Хубуа, д. е. н., доцент Сухумського державного університету, Грузія;

О. В. Чернявська, д. е. н., професор ПУЕТ;

Л. О. Шавга, д. е. н., професор Кооперативно-торгового університету, Молдова;

М. М. Шаріпов, д. е. н., професор Таджикиського державного університету комерції, Таджикистан;

Л. М. Шимановська-Діанич, д. е. н., професор ПУЕТ;

О. В. Шкурупій, д. е. н., професор ПУЕТ.

«Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі» (Серія «Економічні науки») входить до «Переліку наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» (пройшов перереєстрацію 21.12.2015 року). Свідчення про державну реєстрацію «Наукового вісника Полтавського університету економіки і торгівлі» (Серія «Економічні науки») КВ № 17165-5935 ПР видане 12.10.2010 р. Міністерством юстиції України.

Номер затверджено на засіданні вченої ради Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», протокол № 1 від 21 січня 2015 р.

«Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі» (Серія «Економічні науки») індексується в наукометричній базі **Index Copernicus** (ICV 2015: 42.39)

До уваги читачів: електронний варіант збірника «Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі» (Серія «Економічні науки») ISSN:2409-6873 розміщено на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в розділі «Наукова періодика України»:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKP/index.html

Сайт збірника «Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі» (Серія «Економічні науки») <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven>

Відповідальна за випуск видання В. В. Карцева.

Випусковий редактор М. П. Гречук.

Літературний редактор В. Л. Яременко.

Верстка Т. А. Маслак.

Дизайн обкладинки С. А. Деркач.

За точність цифр, географічних назв, власних імен, бібліографії, цитат та іншої інформації відповідає автор.
Редакція не завжди поділяє погляди авторів.
Матеріали друкуються мовою оригіналу.
У разі передрукування посилання на «Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі» обов'язкове.

Адреса редакції,
видавця та виготовлювача:
36014, м. Полтава, вул. Ковалія, 3,
к. 115. Тел. (0532) 563703, 502481
факс: (0532) 500222

© Вищий навчальний заклад
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки
і торгівлі», 2018

УКРАЇНА У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ: СУПЕРЕЧНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ РОЗВИТКУ

Т. А. ДЕЙНЕКА, кандидат економічних наук, доцент
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Метою статті є дослідження суперечностей сучасного періоду розвитку України в контексті з'ясування її місця в системі глобалізованого світу. **Методика дослідження.** Вирішення поставлених у статті завдань базується на використанні рейтингів, які складаються міжнародними організаціями, та індексів, що розраховуються за їх методикою. **Результати.** Визначено місце України в сучасному планетарному суспільстві на основі аналізу таких показників: індекс глобалізації KOF, індекс процвітання, індекс людського розвитку, індекс глобальної конкурентоспроможності, глобальний інноваційний індекс, індекс крихких держав. **Практична значущість результатів дослідження.** Застосований підхід до визначення позицій України в системі сучасного планетарного суспільства дозволяє виявити суперечності її розвитку та аргументувати необхідність інновацій як всезагальної основи організації кращого життя соціуму – інституційно стійкого та ефективного, інтелектуально, культурно, духовно багатого і водночас такого, якому властивий високий рівень матеріального добробуту.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, глобалізоване суспільство, суперечності, інновації, інститути.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Для з'ясування того, як позиціонують країни в сучасному світі, для визначення їх місця в системі глобальних політико-економічних відносин, статусності, впливовості тощо використовують різноманітні методи та підходи до аналізу. Однак, у практиці аналітики глобальних процесів, коли акцентується на ролі, що належить окремим державам, як один із найбільш поширених індикаторів продовжує використовуватися ВВП. Цей показник, безперечно, є містким, але в умовах, коли світ поступово трансформується, переходячи від індустріальних відносин до постіндустріальних, все більшої уваги вимагають зміни якості життя людей. Для прогресивного розвитку суспільства важливим є не тільки кількість виготовлених благ, але також приріст інтелектуальних, духовних цінностей, потенціалу творчості, креативності, інноваційності в найбільш широкому її розумінні.

Композиційні індекси, такі, як Глобальний індекс благополуччя (*Global Well-being*

Index), Глобальний індекс щастя (*Happy Planet Index*), індекс процвітання (*Legatum Prosperity Index*) та інші дозволяють розширити уявлення про рівень розвитку, досягнутий країнами. Проте вони також не охоплюють усю багатогранність сучасного людського життя. Отже, для одержання комплексного уявлення про місце певних країн у системі сучасних міжнародних відносин, додатково використовують ряд міжнародних індексів, які конкретизують процеси та явища відповідно до сфер людської діяльності: індекс людського розвитку (*Human Development Index, HDI*), індекс глобальної конкурентоспроможності (*The Global Competitiveness Index, GCI*), глобальний інноваційний індекс (*Global Innovation Index, GI*), індекс крихких держав (*Fragile States Index, FSI*) та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на надзвичайну актуальність питань сучасного соціального, економічного, політичного розвитку України в умовах її інтеграції у світове господарство та активної участі в політичних процесах міжнародного значення, такі науковці, як Ю. Бажала, В. Геєця, Б. Данили-

шина, П. Єщенко, В. Лагутіна, Д. Лук'яненко, О. Москаленко, Н. Стукало, А. Філіпенка на ін. всебічно досліджують названу проблематику. Водночас процеси, що стосуються зміни гео-економічного та геополітичного статусу держави, вимагають постійного аналізу. Особливо це вагомо в аспекті виявлення суперечностей сучасного періоду розвитку України.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження суперечностей сучасного періоду розвитку України в контексті з'ясування її місця в системі сучасного глобалізованого світу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Місце України в сучасному планетарному суспільстві дозволяє з'ясувати аналіз міжнародних рейтингів. Як показує індекс глобалізації *KOF* (2017), Україні властива істотна відкритість. У цьому рейтингу вона посідає 45 місце серед 193-х країн. Виокремлення в інтегральному індексі *KOF* складових дозволяє уточнити зміст усередненого результату: за показниками економічної та соціальної глобалізації Україна посідає в обох випадках 63-тє місце, а за показником політичної глобалізації – 43.

Однак досить висока винятковість країни у процеси глобалізації не забезпечує суспільству так само високий рівень життя. За індексом процвітання (2016) (*Legatum Prosperity Index, LPI*), він нині відповідає 107-му місцю серед 149-ти країн. Це означає, що Україна знаходиться в нижній треті названого рейтингу. З усіх показників, з яких він формується, тільки рівень освіти можна вважати гідним (45 місце).

За Індексом людського розвитку (2016) (*Human Development Index, HDI*), який найбільш повно дозволяє оцінити процеси в соціальній і духовно-культурній сферах суспільства, Україна посідає 84 місце серед 188-ми країн. Отже, позиціонування країни краще, ніж за висновками експертів Аналітичного центру *Legatum Institut*, які розраховують індекс процвітання. На відміну від них, за даними ООН, із 1990 р. показники індексу людського розвитку в Україні підвищилися на 5,2 %, тривалість життя при народженні зросла на 1,3 року, середня тривалість навчання збільшилася на 2,2 року, а очікувана тривалість навчання – на 2,9 року. Проте порівняно

з попереднім роком за сукупністю ознак стан людського розвитку погіршився (84-та позиція в рейтингу за *HDI-2016* проти 81 – за рейтингом *HDI-2015*). Валовий національний продукт на душу населення знизився на 31,9 %. В Україні налічується 1,7 млн внутрішньо переміщених осіб, 2,8 млн людей – з обмеженими можливостями, близько 60 % живуть за межею бідності, що визначається як фактичний прожитковий мінімум. Результати України є нижчими за середні показники країн, що належать до групи з високим рівнем людського розвитку, і нижчими за середні показники по країнах Європи і Центральної Азії [1].

Очевидно, що розвиток соціальної сфери суспільства обмежують деструктивні процеси в економіці, які стали особливо інтенсивними у 2014–2016 рр. Місце України в системі міжнародних економічних відносин дозволяє визначити рівень глобальної конкурентоспроможності, за допомогою якого оцінюється ефективність використання ресурсів, наявних у державі, реалізація її можливостей щодо формування в системі взаємодії суб'єктів глобалізованих ринкових відносин нових переваг та оптимізації наявних, здатність господарського механізму забезпечувати відтворення у масштабах, що зростають, і сприяти розвитку суспільства загалом.

Варто зазначити, що в поточному році Україна покращила свої попередні позиції: згідно з *Global Competitive Report 2017–2018* Україна посідає в рейтингу 81 місце, а рік тому їй належало 85. Проте зміна стану конкурентоспроможності країни досить умовна. П'ять років тому позиції країни були значно кращими. У 2012 р. їй належало місце в середині рейтингу – 73 серед 144-х країн, а у 2017 р. – 81 серед 137-ми країн.

У рейтингу глобальної конкурентоспроможності Україна із дванадцяти контрольних показників задовільно представлена тільки такими: «вища освіта та навчання» (місце 35), «охорона здоров'я та початкова освіта» (53), «інновації» (61), «інфраструктура» (78) і «технологічна готовність» (81). Решта складових індексу глобальної конкурентоспроможності (*The Global Competitiveness Index, GCI*) є нижчими за його середнє значення (місце 81). У розвитку національної економіки залишається досить багато проблем. Експерти за ступенем негативного впливу виділяють такі: інфляція

(16,3 %), корупція (13,9), політична нестабільність (12,1), ставки податку (9,7), податкове регулювання (9,4), нестабільність влади/перевороту (8,9), доступ до фінансування (7,0), неефективна державна бюрократія (6,9), положення на валютному ринку (4,3), недостатньо освічена робоча сила (2,5), погана робоча етика в національній робочій силі (1,9), недостатній потенціал для інновацій (1,8), обмежувальні правила праці (1,7), недостатній запас інфраструктури (1,4), злочинність та крадіжки (1,2), погане здоров'я населення (1) [2].

Міжнародна конкурентоспроможність макроекономічних систем в умовах глобалізації безпосередньо залежить від того, як держава сприяє науково-технологічному прогресу, оскільки його досягнення зумовлюють формування національних конкурентних переваг. З огляду на науково-технологічний прогрес як на вирішально значущий чинник розвитку національної економіки важливими є висновки експертів *WEF (World Economic Forum)* стосовно рівня розвитку інноваційних процесів і технологічної готовності національної економіки¹.

Місце України в рейтингу за *GCI* «інновації» досить високе – 61 зі 137-ми країн. Однак виводить її на цей рівень переважно один показник – наявність у країні висококваліфікованих науковців та інженерів (місце 25). Кращими за середній показник цієї агрегованої групи (вище, ніж 61) є також здатність до інновацій – місце 51 та якість науково-дослідних інститутів – 60. Решта показників відповідає гіршим позиціям у рейтингу: співпраця університетів і промисловості – місце 73, витрати компаній на НДДКР – 76. Особливо критичним є показник «державні закупівлі високотехнологічної продукції», за яким Україна посідає 96 місце в рейтингу. Він є свідченням того, що держава не стимулює інноваційно активні підприємства до продукування високотехнологічної продукції та демонструє низьку зацікавленість уряду в тому, щоб така продукція з'являлася на вітчизняному ринку.

Стан технологічної готовності України представлений у *Global Competitive Report 2017–2018* двома групами показників, які відображають ступінь використання ІКТ та ступінь технологічних запозичень. Загалом місце

України за *GCI* «технологічна готовність» – 81 (такий самий, як і середній загальний показник місця країни в названому рейтингу). Результати оцінювання експертами *WEF* технологічної готовності України свідчать, насамперед, про досить велике поширення Інтернету – саме за цим критерієм (через ряд показників) визначається в рейтингу позиція країни у групі, що аналізується. Фактично за даними *Global Competitive Report 2017-2018*, *GCI* «використання ІКТ» відповідає 74-му місцю.

Порівняно із цим процеси технологічних запозичень у національній економіці не можна вважати поширеними. У рейтингу *GCI* їх рівень ідентифікований 111-м місцем (це остання чверть рейтингу), у тому числі, за наявністю нових технологій Україна позиціонується 107-м місцем, а за прямими іноземними інвестиціями та передачею технологій – 118-м. Оцінюючи ситуацію, що склалась в Україні, необхідно зауважити, що технологічні запозичення є добре відомим у світовій практиці та апробованим засобом відновлення господарської активності макроекономічних систем після їх істотного занепаду (економічної або політичної кризи, війни тощо). Як приклад цього, Японія, яка у 80-х роках ХХ ст. активно використовувала запозичені технології більш розвинутих західних країн. Для України, економіка якої вимагає реіндустріалізації, притягнення технологій зовні, на нинішньому непростому етапі існування економіки та соціуму є корисним. Збільшення технологічних запозичень слід розглядати як передумову для активного продукування в подальшому власних інновацій.

Науковці зазначають, що в системі сучасних глобальних відносин бізнес легко забезпечує трансфер науково-технічних результатів у матеріальній та нематеріальній формах через національні кордони – знання, які безпосередньо можуть бути вміщені в сучасне виробництво як такі, що відображені в патентах і ноу-хау. Нині створені та добре функціонують загальнодоступні системи їх пошуку та придбання [3, с. 87].

Збільшення технологічних запозичень у національну економіку слід розглядати як необхідні заходи сучасного короткострокового періоду, який обтяжений економічною та воєнно-політичною кризою у країні. Реальність теперіш-

1. Це дванадцятий та дев'ятий контрольні показники згідно з методикою визначення *The Global Competitiveness Index*.

ньої ситуації в Україні така, що тільки подолання проблем технологічної відсталості країни та створення на цій основі необхідного потенціалу подальшого технологічного розвитку можуть створити умови для того, щоб рухатись до зони ядра планетарного суспільства. Ведучи мову про технологічні запозичення, слід наголосити на їх короткотерміновому пріоритеті та підкреслити, що модель «наздоганяльного розвитку» як реалізація стратегічного напрямку для України це «шлях в нікуди». Проривні технології позичанню не піддаються – вони створюються всередині країни та стають у системі міжнародних економічних відносин її перевагою.

Досягненню стратегічних цілей, що вказують Україні шлях до зони ядра у планетарному суспільстві, найбільше відповідає модель випереджального економічного розвитку. Вона засновується на принципах інноваційності, яким обов'язково повинна слідувати національна система. Така модель, забезпечуючи розвиток макроекономічної системи загалом, одночасно передбачає інтелектуалізацію процесів на нівелі соціуму та дієвість соціальних інститутів. Названі стратегічні цілі, які переслідують впровадження моделі випереджального економічного розвитку, створюють для України можливість сформулювати надійну матеріальну основу для гармонійного розвитку суспільства – гуманістично спрямованого й націленого на досягнення найвищих цивілізаційних цінностей. Водночас такий вибір моделі розвитку дозволяє постійно забезпечувати умови для суперництва макроекономічних систем. О. Москаленко зазначає, що випереджальний розвиток стає «адекватною відповіддю країн на глобальні виклики, де альтернативою зростанню нерівності постає «соціальне зростання» [4, с. 21–22].

Потенціал розвитку (як соціальний, так і економічний) Україна дійсно має великий. Цей факт підтверджує місце країни в рейтингу за глобальним інноваційним індексом (*Global Innovation Index, GII*). За показником *GI* (2017) Україна в названому рейтингу посіла 50 місце серед 127-ми країн, проте вище за середнє значення в розділі «ресурси» оцінюється людський капітал і дослідження (місце 41, у тому

числі найвищі місця, досягнуті за такими показниками: кількість учнів на 1 вчителя в середній школі та охоплення вищою освітою), а в розділі «результати» – застосування знань і технологій (місце 32, у тому числі найвищі позиції за кількістю заявок на корисну модель, обсягом витрат на комп'ютерні програми, експортом ІКТ-послуг, кількістю патентних заявок, отриманих національним патентним офісом) і творча діяльність (місце 49, у тому числі найвищі позиції за показниками походження промислових зразків і торгових марок) [5].

Однак, констатуєчи факт того, що Україна у 2017 р. посідала в рейтингу країн за *GII* найвище місце, ніж будь-коли до цього, не можна не відзначити ознаки слабкості інноваційного процесу, які дозволяє ідентифікувати названа методика оцінювання. В Україні низький темп зростання ВВП за ПКС у розрахунку на одного працівника (місце 97), повільно відбувається процес валового накопичення капіталу (місце 108), економіка країни лишається занадто енергомісткою (ВВП на одиницю використуваної енергії – місце 112), ІКТ не достатньо активно використовуються у створенні бізнес-моделей (місце 112), не створюються кластери (місце 114). Проте найбільше обмежує інноваційне зростання в Україні недосконалість інститутів: легкість вирішення питань банкрутства – 120 місце, політичне середовище – 122, політична стабільність і безпека – 124 [5].

Фондом миру (*Fund for Peace*) розраховується рейтинг крихких держав (*Fragile States Index, FSI*). Індекс показує антирейтинг держав (тобто, чим вище місце в ньому посідають країни, тим більш недієздатними є їх уряди). Найгірше становище України було зафіксовано у 2005 р. – 39 місце, але на уточнення вимагає той факт, що загальна кількість країн того року в рейтингу була 75. Нині список держав розширився до 178-ми учасників рейтингу. У 2013 р. Україна була в ньому представлена найкраще – 117 місце. У 2017 р. вона посіла 90 місце [6]. Фактично за час свого представництва в рейтингу Україна ніколи не виходила з «помаранчевої зони»² – це група країн із рівнем стабільності нижче за середній (небезпечний рівень ризиків).

2. Згідно з рейтингом крихких держав виділяють чотири групи, позначені на мапі світу кольором: червоний – держави з високим рівнем нестабільності (критичний рівень ризиків), помаранчевий – держави з рівнем стабільності нижче середнього (загрозливий рівень ризиків), жовтий – держави з рівнем стабільності вище середнього (низький рівень ризиків), зелений – держави з високим рівнем стабільності (відсутність ризиків).

У період 2015-2017 рр. Фонд миру та журнал «Foreign Policy», які складають цей рейтинг, відзначали зростання загроз суспільному розвитку України. Ця негативна динаміка спричинена, передусім, агресією Росії проти України. За FSI (2017), найвищі ризики пов'язані з політикою. Серед індикаторів уразливості найвищі показники – у групі політичних ризиків. З максимальних 10-ти балів у 8,6 бали оцінюється ступінь втручання інших держав і

зовнішніх політичних суб'єктів. Високим також у групі політичних чинників, за оцінкою Фонду миру та журналу «Foreign Policy», залишається рівень делегітимізації та криміналізації державних структур, який попри активну боротьбу з тіньовою економікою, що останнім часом ведеться в Україні, становить 8,2 бали. Нестабільності ситуації в Україні додає гостра боротьба за владу елітарних груп і кланів – 8,0 бали (табл. 1).

Таблиця 1

Україна у відображенні індикаторів уразливості за Fragile States Index, 2017, балів [6, с. 37]

Нумерація та назва індикаторів	Зміст індикаторів	Бали*
ІНДИКАТОРИ ЄДНОСТІ (COHESION INDICATORS)		
C1 SECURITY APPARATUS	Рівень тиску силових структур, створення ситуації «держава в державі» (букв. «апарати безпеки»)	7,6
C2 FACTIONALIZED ELITES	Рівень боротьби за владу елітарних груп і кланів; розглядає фрагментацію державних інституцій за етнічною, класовою, клановою, расовою, релігійною ознаками	8,0
C3 GROUP GRIEVANCE	Наявність незадоволених або агресивно налаштованих груп, групове протистояння (букв. «групова образа»)	6,7
ЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ (ECONOMIC INDICATORS)		
E1 ECONOMIC DECLINE AND POVERTY	Економічний спад і бідність	6,8
E2 UNEVEN DEVELOPMENT	Нерівномірність розвитку	4,2
E3 HUMAN FLIGHT AND BRAIN DRAIN	Еміграція та «відтік мізків»	5,2
ПОЛІТИЧНІ ІНДИКАТОРИ (POLITICAL INDICATORS)		
P1 STATE LEGITIMACY	Рівень делегітимізації та криміналізації державних структур	8,2
P2 PUBLIC SERVICES	Наявність та якість публічних послуг	3,7
P3 HUMAN RIGHTS AND RULE OF LAW	Порушення прав людини та недодержання верховенства закону	6,2
СОЦІАЛЬНІ ІНДИКАТОРИ (SOCIAL INDICATORS)		
S1 DEMOGRAPHIC PRESSURES	Рівень демографічних тисків	4,2
S2 REFUGEES AND IDPS	Рівень міграції біженців і /або внутрішньо переміщених осіб	4,6
ІНДИКАТОР ЗМІН (CROSS-CUTTING INDICATOR)		
X1 EXTERNAL INTERVENTION	Ступінь втручання інших держав або інших зовнішніх політичних суб'єктів	8,6
Разом FSI		74
Довідково: місце України в рейтингу		90

* Примітка. За кожним із дванадцяти індикаторів максимальна кількість балів – 10; разом – 120.

Сучасні інститути відіграють ключову роль у розвитку країн, сприяючи процвітанню їх народів або спричиняючи занепад. Унаслідок неефективності інститутів схильні до «крихкості» держави змушені постійно балансувати в системі глобалізованих відносин так би мовити «на межі», оскільки їх нетривалий економічний підйом постійно змінюється спадом. Саме до кра-

їн із такою економічною динамікою належить Україна. В. Геєць зазначає, що українська економіка весь час хаотично й циклічно коливалась навколо довгострокового тренду, нині зростає значно нижче за нього, що може сформувати її тренд у більш низьких значеннях [7, с. 16].

Д. Аджемоглу і Дж. Робінсон занепад націй пов'язують із пануванням у бідних краї-

нах екстрактивних інститутів, оскільки вони «створені для відбирання доходів і благ в одній суспільній групі на користь іншої». Науковці вважають причиною багатства націй інклюзивні інститути (економічні та політичні). Інклюзивні економічні інститути створюють ринкові умови, що є сприятливими як для креативних людей, які отримують свободу вибору професії та можливість реалізувати її у сфері праці, так і для підприємців-генераторів конкурентних бізнес-ідей. Названі інститути сприяють також розвитку технологій та освіти, що, зі свого боку, стимулює продуктивність використання всіх видів ресурсів (праці, землі, капіталу). Інклюзивні політичні інститути мають визначальне значення для розвитку та створення багатства країн. Розподіляючи владу, вони «схильні викоринювати такі економічні інститути, які експропріюють ресурси суспільства, зводять бар'єри для виходу на ринок і придушують ринки, щоб вигоду отримували лиш одиниці» [8].

Сучасний етап розвитку України зумовлений слабкістю інститутів, що проявляється, передусім, як високий ступінь олігархії, заснованої на злитті інтересів великого капіталу в економіці та влади в політиці. Отже, для того щоб розпочати шлях до зони ядра у планетарному суспільстві, необхідно, насамперед, знайти засоби подолання політико-економічних суперечностей, які набули в наш час істотного загострення.

Дослідження Д. Аджемоглу і Дж. Робінсон підтверджують можливість забезпечення умов економічного розвитку країн при екстрактивних політичних інститутах. Перший – полягає в тому, що еліти можуть спрямовувати ресурси до високопродуктивних галузей, які вони контролюють [8]. Проте цей варіант для України напевно чи може стати істотно значимим, оскільки великий капітал зосереджений у сировинних галузях і галузях первинної переробки. Україні ж для того, щоб подолати суперечності нинішнього ускладненого періоду та забезпечити відповідність меті довгострокового розвитку, необхідні капіталовкладення у високотехнологічне виробництво. З урахуванням специфіки розвитку продуктивних сил у країні, пріоритетними галузями можна вважати машинобудування, сферу ІКТ, військово-промисловий, авіакосмічний комплекси та деякі інші.

Другий тип розвитку при екстрактивних політичних інститутах виникає, коли ці інститути дають змогу розвиватися, хоча й не повністю,

інклюзивним економічним інститутам [8]. Результат залежатиме від того, наскільки інклюзивні економічні інститути будуть узгоджуватися з екстрактивними політичними інститутами. Якщо економічне зростання буде в інтересах владної еліти, вона може поступитися ступенем монополізації регуляторних функцій на користь інклюзивних економічних інститутів; в іншому разі, якщо такі інститути блокуватимуть політичну владу, вона чинитиме супротив.

Проблема проведення в Україні реформ ускладнюється тим, що потрібен не суто перерозподіл влади між інститутами, які представляють державу, ринок, суспільство загалом, а саме тих інститутів, які здатні сформувавши умови нового консенсусу (у тому числі політичного) відповідно до цінностей і пріоритетів національного розвитку. Структурні реформи, спрямовані на подолання інституційних ризиків трансформації власності, необхідні також, зважаючи на активність процесів глобалізації та інклюзивності (політичної та економічної), в яких бере нині участь України і які в майбутньому ставатимуть для неї все більш значущими [8, с. 14, 16].

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Перспективи розвитку України необхідно розглядати відповідно до її участі у процесах життя планетарного суспільства. Для цього українському соціуму необхідно сприймати інновації як всезагальну основу створення кращого життя – інституційно стійкого та ефективного, інтелектуально, культурно, духовно багатого і, водночас такого, якому властивий високий рівень матеріального добробуту. Основою цього повинні стати процеси створення вихідних умов для розбудови економіки постіндустріального типу. Проте зміни у господарському житті суспільства повинні узгоджуватися із системою гуманістичних цінностей, які слід розглядати як безперечний імператив, що відповідає цінностям і пріоритетам національного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Human Development Report 2016. Human Development for Everyone [Електронний ресурс] United Nations Development Programme. – 271 p. – Режим доступу: <http://>

- hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf (дата звернення: 17.10.2017). – Назва з екрана.
2. The Global Competitive Report 2017-2018 [Електронний ресурс] World Economic Forum, Geneva, 2017. – 393 p. – Режим доступу: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf> (дата звернення: 17.10.2017). – Назва з екрана.
 3. Бубенко П. Т. Продовжуємо заговорювати інноваційний розвиток / П. Т. Бубенко, В. А. Гусев // Економіка України. – 2016. – № 7 (656). – С. 82–91.
 4. Москаленко О. Загальноцивілізаційні чинники випереджаючого економічного розвитку / О. Москаленко // Економічна теорія. – 2013. – № 3. – С. 16–31.
 5. Global Innovation Index 2017. Innovation Feeding the World [Електронний ресурс] Cornell University, INSEAD, WIPO, 2017. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4193> (дата звернення: 17.10.2017). – Назва з екрана.
 6. Fragile States Index 2017 [Електронний ресурс] : The Fund for Peace. – 42 p. – Режим доступу: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/951171705-Fragile-States-Index-Annual-Report-2017.pdf> (дата звернення: 17.10.2017). – Назва з екрана.
 7. Геєць В. М. Особливості взаємозв'язку економічних і політичних передумов реконструктивного розвитку економіки України / В. М. Геєць // Економіка України. – 2016. – № 12 (661). – С. 3–21.
 8. Аджемоглу Д. Чому нації занепадають походження влади, багатства та бідності / Д. Аджемоглу, Д. Робінсон. – 2-ге вид., випр. ; пер. з англ. і наук. ред. О. Дем'янчук. – Київ : Наш формат, 2017. – 440 с.
 - opment Programme. (2016). http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf. Retrieved from http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf (accessed 17 October 2017).
 2. The Global Competitive Report 2017-2018: World Economic Forum, Geneva. (2017). <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>. Retrieved from <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf> (accessed 17 October 2017).
 3. Bubenko, P. T. & Husiev, V. A. (2016). Prodvzhuemo zahovoriuvaty innovatsiyni rozvytok [We continue to speak of innovative development]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 7 (656), 82–91 [in Ukrainian].
 4. Moskalenko, O. (2013). Zahalnotsyvilizatsiini chynnyky vyperedzhaiuchoho ekonomichnoho rozvytku [General Civilization Factors of Outlive Economic Development]. *Ekonomichna teoriia – Economic Theory*, 3, 16–31 [in Ukrainian].
 5. Global Innovation Index 2017. Innovation Feeding the World: Cornell University, INSEAD, WIPO (2017). <http://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4193>. Retrieved from <http://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4193> (accessed 17 October 2017).
 6. Fragile States Index 2017: The Fund for Peace (2017). <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/951171705-Fragile-States-Index-Annual-Report-2017.pdf>. Retrieved from <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/951171705-Fragile-States-Index-Annual-Report-2017.pdf> (accessed 17 October 2017).
 7. Heiets, V. M. (2016). Osoblyvosti vzaiemozviazku ekonomichnykh i politychnykh peredumov rekonstruktyvnoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Peculiarities of the Interconnection of Economic and Political Prerequisites of the Reconstructive Development of the Ukrainian Economy]. *Ekonomika Ukrainy – Economy*

REFERENCES

1. Human Development Report 2016. Human Development for Everyone: United Nations Devel-

of Ukraine, 12 (661), 3–21 [in Ukrainian].

8. Adzhemoglu, D. & Robinson, D. (2017). *Chomu natsii zanepadaiut pokhodzhennia*

vldy, bahatstva ta bidnosti [Why do the nations descend from the origin of power, wealth and poverty]. 2nd ed., O. Dem'ianchuk (Ed.). Kyiv : Nash format [in Ukrainian].

Т. А. Дейнека, кандидат экономических наук, доцент (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Украина в глобализированном мире: противоречия современного периода развития.**

Аннотация. Целью статьи является исследование противоречий современного периода развития Украины в контексте выяснения ее места в системе глобализированного мира. **Методика исследования.** Выполнение поставленных в статье заданий базируется на использовании рейтингов, которые составляются международными организациями, и индексов, рассчитанных по их методике. **Результаты.** Определено место Украины в современном планетарном обществе на основе анализа таких показателей: индекс глобализации КОФ, индекс процветания, индекс человеческого развития, индекс глобальной конкурентоспособности, глобальный инновационный индекс, индекс слабости государств. **Практическая значимость результатов исследования.** Примененный подход к определению позиций Украины в системе планетарного общества позволяет выявить противоречия ее развития и аргументировать необходимость инноваций как всеобщей основы организации лучшей жизни социума – институционально устойчивой и эффективной, интеллектуально, культурно, духовно богатой и одновременно такой, которая обеспечивает высокий уровень материального благосостояния.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, глобализированное общество, противоречия, инновации, институты.

T. Deyneka, Cand. Ekon. Sci., Docent (Poltava University of Economics Trade) **Ukraine in the globalized world: contradictions of modern development period.**

Summary. Purpose of the article is to research the contradictions of modern development period of Ukraine within the context of determining its place in the globalized world system. **Methodology of research.** Performance of tasks of the article is based on the use of rating determined by international organizations and indexes based on its methodology. **Findings.** The place of Ukraine in the modern planetary society is determined based on analysis of these indicators: KOF Globalisation Index, Legatum Prosperity Index, Human Development Index, Legatum Prosperity Index, Global Innovation Index, Fragile States Index. **Practical value.** The applied approach to determine the Ukraine's place in the planetary society system allows to identify the contradictions of its development and to argue the need for innovation as a universal basis to organize a better life for the society – institutionally stable and efficient, intellectually, culturally, spiritually rich and at the same time that provides the high level of material wealth.

Keywords: social and economic development, globalizing society, contradictions, innovations, institutions.